



Terijoen ensimmäinen kansakoulu v. 1881.

TERIJOEN SIVISTYSOLOT

Kun katselee elämää ympärillään, tuntuu iloinen laine läikähtävän rinnassa. Näin pitkälle siis ollaan täälläkin päästy! Näin suuressa määrässä on elämä muuttunut! Suomalaisen sivistyksen siemen ei ole kivikkoon langennut, on kuin näkisi suomalaisen sivistyksen toivorikkaana orastavan. Itserakkautta ja itsekylläisyyttä se ei voi herättää — paljonhan on puutteita, saamattomuutta ja henkistä sairauttakin — mutta tuntuu jo olevan pohjaa, tuntuu jo olevan aseita ja apukeinoja kasvaa „täysi-ikäisiksi suomalaisihmisiksi.

Kuinka nuorta tämä on. — Kun muistelee elämää noin kaksikymmentä, kaksikymmentäviisi vuotta takaperin — silloin rehotti vielä taikausko ja tiedonkammo.

„Jokoran mummo” paranteli hammastauteja, säikähtymisiä, karkoitteli tauteja lehmistä — kaikki tapahtui salaperäisin tempuin, loitsuja lukemalla. Moni muistaa vielä elävästi tuon pienen käppyräisen, laihan, kotkannenällä varustetun mummon. Moni muistaa vielä hyvin ristikuusen Kivennavan tien varrella. Kun vainajaa vietiin, siihen risti piirrettiin, ettei vainajan henki takaisin tulisi. Monia muita taikauskon merkkejä voisi mainita.

Ei ollut kirjoja talossa — monessa tosin ei liiaksi nykyäänkään — raamattu, virsikirja, katkismus, almanakka (almanakkana Pietarissa painettu „Inkerikko”) — nekin varakkaimmissa. Kellokin kuului „maallisiin” turhuuksiin, almanakan ja auringon mukaan määrättiin monessa talossa aika. 1880 levisi 4 sanomalehteä.

Kun niitä sittemmin alettiin tilata, tilattiin mieluummin sellaisia lehtiä, jotka paremmin kelpasivat „sätkä”-paperiksi.

Valtiollisista asioista ei välitetty. Juorut ja kulkupuheet riittivät. Kun lehdet kirjoittivat venäläis-japanilaisesta sodasta, ei eräs pohatta ukko uskonut, vaan sanoi: „Lörpöttelevät, Belova kertoi toista ja hän tietää”. (Belova oli kapakoitsija Valkeasaassa.)

Hyvin harvat kävivät jotain korkeampaa oppikoulua, esimerkiksi Viipurissa. Perin omituista on sekin, että Uudenkirkon kansanopisto on saanut vähän oppilaita täältä.

Ylioppilas oli harvinaisuus. Jos sellainen ilmestyi tänne valkoisine lakkineen, sanottiin: „Oluttehtaaseen on tullut uusi konttoristi.”

Seudun heräämiseen on sanomalehdistöllä ollut epäilemättä suuri merkitys, kun ne „sätkäpaperista” vähitellen muuttuivat luettaviksi. Etenkin „Viipurin Sanomilla” on suuri ansio seudun noususta. Myöskin kiristyneet valtiolliset olot tekivät tehtävänsä. Pohjalla oli suomalainen ihminen kansan sydämessä, tarvittiin vaan sen herättämistä. Kuvaavaa tälle on se, että tätä seutua ja sen kansaa pinnallisten ilmiöiden johdosta pidettiin venäläismiellsyyteen luisuneena, mutta kaikissa vaaleissa on perustuslaillinen katsantokanta saanut täällä ehdottoman enemmistön.

Ennenkuin kuvailemme täkäläisiä valistustyöntekijöitä, otamme tähän muutamia numeroita Terijoen kunnan valistusmenoista. Nekin osaltaan osoittavat että nousu on ollut toivorikasta.

Terijoen kunta on käyttänyt valistusmenoihin valtiolta saatuja varoja 1911 Smk. 9,941:—; 1917 Smk. 32,260:—; 1922 Smk. 292,731:—.

Omia varojaan on kunta käyttänyt seuraavasti: 1911 Smk. 1,700:—; 1917 Smk. 86,579:—; 1922 Smk. 310,981:—.

Kun ottaa huomioon sen ahdinkotilan missä täällä on eletty viime aikoina, voi ilomielin merkitä tämän kunnan osoittaman valistusrakkauden.

Terijoen kansakoulut.

Jos rautatien rakentaminen Pietariin toi näille seuduille paljon kärsimyksiäkin, niin oli sillä sivistyksellisesti herättäväkin merkitys. Se toi tänne tuulahduksen muusta maailmasta ja uusista harastuksista. Tuli uusia miehiä, jotka ryhtyivät paikkakunnan henkistä tasoa kohottamaan, kääntäen huomiota kansakouluihin.

Kannaksen pitäjiä kansakoulut eivät ole erittäin vanhoja. Uudenkirkon ensimmäinen kansakoulu perustettiin 1872, Muolan 1874, Heinjoen 1874, Valkjärven 1878, Raudun 1876 ja Kivenna-

van 1874. Terijoen kansakoulun perustamisvuosi on 1882. Vuotta aikaisemmin oli Terijoella sijainnut yksityinen kansakoulu, mutta siitä ei ole tarkempia tietoja. Kansakoulun perustava kokous oli kesäkuun 18 p:nä 1882. Koulu päätettiin perustaa yksityisillä varoilla ja hakea sille valtioapua. Kouluhuoneustoksi luovutti kunta entisen kapakkatalon, josta on yllä valokuva. Kuvassa näkyy miten lapset olivat venäläiseen tapaan puetut. Tukat pitkiä, tasaiseksi alhaalta leikatut, paidat housujen päällä. Tyttöillä venäläismalliset puvut. Ensi vuoden toimi koulussa väliaikainen opettajatar. Seuraavana vuonna valittiin koululle ensimmäinen vakinnainen opettajatar. Tänä vuonna perustettiin koululle kirjasto ja on se nykyisen kunnankirjaston pohjana. Kirjaston perustamiseen käytettiin sisäänkirjoitusmaksut kevätlukukaudelta ja osa eräästä lahjoituksesta (250 rupl.), joka oli tehty urkuharmoonia varten. 1885 marraskuun 15 p:nä valittiin kouluun ensimmäinen miesopettaja. 1886 oli koulun hyväksi arpajaiset, jotka olivat ensimmäiset arpajaiset Terijoella. Tuloista meni osa kirjastolle (100 rupl.). Seuraavana vuonnakin lisättiin taas kirjastoa. 1889 perustettiin kouluun puutarha. 1890 otettiin kouluun toinen opettaja. 1892 erosi Raivolan kylä Terijoen kansakoulupiiristä. 1895 pantiin alulle uuden koulutalon rakentaminen, talo, jossa koulu nykyisin toimii. 1901 otettiin kouluun kolmas opettaja. 1904 otettiin kouluun neljäs opettaja. 1908 pantiin vireille Käkösnpään ja Ollinpään kansakoulurakennukset, jotka valmistuivat 1909. Koulujen opettajaluku lisääntyi yhdellä. Näillä kouluilla tultiin sitten toimeen vuoteen 1920, Käkösnpään ja Ollinpään kouluihin oli otettu kumpaankin lisää yksi opettaja. 1920 avattiin Koivikon kansakoulu, jossa on 2 opettajaa.

Terijoen yhteiskoulu.

Oman seurakuntahomman jälkeen on Yhteiskoulun perustaminen Terijoelle luettava seudun kulttuurihistorian tärkeimmäksi tapaukseksi. Epäilijöitä ja vastustajia oli paljon, eräskin sanoi että „perustakaa tuo koulu vaikka Puhtulaan, sielläkin se menestyy paremmin kuin täällä”. Mutta koulu on menestynyt ja epäilijät muuttaneet väriään.

Ensi kerran keskusteltiin koulusta Uudenkirjon laulujuhlassa 1895. Tämäntapaisen oppilaitoksen saamisesta rajaseudulle oli Kivennavan kunta jo lausunut toivomuksen erään lausuntonsa yhteydessä 1884. Myös Kuokkalan nuorisoseura oli 1903 erään lahjoituksensa yhteydessä viitannut koulun tarpeellisuuteen. Suurlakon lopettajaistilaisuudessa asioista myös keskusteltiin. 1906

marrask. 8 p:nä oli viipurilaisissa suomalaisissa sanomalehdissä kirjoitus, jossa koulun harrastajia kehoitettiin saapumaan Terijoen kansakoululle marraskuun 18 p:nä klo 2 päivällä koulun perustamisesta päättämään. Asia joutui harkinnan alaiseksi ja kokoukseen saapui runsaasti väkeä. Hanketta kannatettiin ja valittiin toimikunta asiaa ajamaan. Seuraavan vuoden huhtikuun 1 p:nä oli taas yleinen kokous ja toimikunta esitti säännöt perustettavalle osakeyhtiölle. Yhtiössä olisi 1,500 osaketta à 30 mk. Toimikunta ilmoitti että Kivennavan kunta antoi tontin ja siinäolevan rakennuksen perustettavan yhteiskoulun käytettäväksi ja avusti hanketta 3,000 markalla. Naiset olivat perustaneet ompeluseuran koulun hyväksi toimimaan. Toimikunta ehdotti, että koulu alkaisi toimintansa tulevan syyskuun 2 p:nä kaksiluokkaisena. Ehdotukset hyväksyttiin ja hanketta edelleen ajamaan valittiin 5 henkinen väliaikainen johtokunta. Väliaikainen johtokunta haki vahvistuksen säännöille, jotka oli täytynyt muovaila osakeyhtiölain mukaisiksi. Säännöt vahvistettiin 11 p:nä heinäkuuta. Perustava kokous kutsuttiin heinäkuun 22 p:ksi. Kun osakepääoma ei ollut täydelleen merkitty, siirrettiin kokous viikoksi eteenpäin: Heinäkuun 29 p:n kokouksessa merkitsivät muutamat henkilöt puuttuvan osakemäärän ja osakeyhtiö oli perustettu ja ensimmäinen johtokunta valittiin. Johtokunta ryhtyi kiireellisiin toimiin ja koulu avattiin syyskuun 2 p:nä. Oppilaita ilmottautui ilahduttavan runsaasti. Marraskuun 3 p:n yleisessä kokouksessa päätettiin ryhtyä hankkimaan koululle omaa tonttia ja valittiin toimikunta asian hyväksi työskentelemään. Joulukuun 1 p:n kokouksessa päätettiin ostaa koululle nuorisoseuran tontti 6000 markan hinnasta. Summa tuli maksetuksi rahoilla, jotka saatiin ompeluseuran toimeenpanemista arpajaisista. Joulukuun 15 p:n kokouksessa päätettiin anoa koululle 90,000 mkn rakennuslainaa. Seuraavana vuonna oli johtokunta jo pakoitettu perustamaan ensimmäiselle luokalle rinnakkaisluokan ja haki väliaikaista valtioapua. 1909 haki johtokunta vaki-naista valtioapua. Rakennustoimikunta koulun uutta taloa varten valittiin 30 p. huhtikuuta. Tänä vuonna perustettiin rinnakkaisluokka koulun toiselle luokalle. Toukokuun 21 p:nä 1909 myönsi senaatti koululle 80,000 mkn suuruisen rakennuslainan. Väliaikaista valtioapua ei saatu ja turhaan raukesi eduskunnassa tehty anomus koulun hyväksi. 21 p:nä elokuuta 1909 alkoivat uuden talon, johon piirustukset oli laatinut arkkitehti Y. Sadeniemi, rakennustyöt. Peruskivi laskettiin marraskuun 23 p:nä klo 10 aamulla. Vaillinainen valtioapu myönnettiin koululle tammik. 20 p:nä 1910. Juhannuksena 1910 vietettiin koulun hyväksi laulu-, soitto- ja urheilujuhla, sekä arpajaiset. Uusi, upea talo vihittiin

tarkoitukseensa 1 p:nä syyskuuta 1910. Ensimmäiset ylioppilaat pääsivät koulusta 1914. Sen jälkeen on koulu säännöllisesti kulkenut etenpäin. Kun osakeyhtiöllä oli vaikea pitää koulua pystyssä, tarjosi se sitä valtiolle. Valtio otti haltuunsa koulun 5 alinta luokkaa, muodostaen ne valtion keskikouluksi 1919. Osakeyhtiö pitää pystyssä koulun kolmea jatkoluokkaa, joiden valtion huostaan joutumisesta on hyviä toiveita. Vuonna 1923 oli koulussa 310 oppilasta ja 1925 nousi oppilasmäärä 362.

Terijoen raittiusseura.

Terijoen edistysseuroista on vanhin Terijoen raittiusseura. Sen perustamisvuosi ei ole tunnettu, mutta pirteimmin se toimi tuossa 1888—1890. Se toimi iltamia — muuten sen toiminnasta ei ole paljon sanottavaa. Sanotaan sen kuolleen „iloisella tuulella”, sillä aate ei voinut jäseniä pidättää irti „väkevästä”. Tämän seuran jälkeläiset olivat nuorisoseuran ja työväenyhdistyksen raittiosastot. Ne toimivat aikanaan vilkkaasti, mutta ikää oli niillekin vähän suotu. Nykyinen raittiusseura perustettiin 1906 ja on sillä ollut useita vilkkaita toiminnan vuosia, mutta viime vuosina on sen toiminta herpaantunut. Ilahduttavia heräämisen enteitä on aivan viime aikoina ilmennyt.

Terijoen nuorisoseura.

Terijoen nuorisoseura perustettiin 1896. Seuran toiminta on ollut hyvin vilkasta aikanaan, se oli kaikkien paikkakunnan sivistystä harrastavien henkilöiden yhdysside. Lukuisat ovat ne juhla- ja esitelmätilaisuudet, joita se on järjestänyt, levittänyt kirjallisuutta, antanut stipendejä kansanopistoon. Sillä on ollut oma laulu-, soitto-, urheilu- ja raittiosasto. Se järjesti kaksi laulu- ja soittojuhlaa. Se teki valistusretkiä naapurikyliin, perusti kirjaston. Kunnalliseen raittiustaisteluun se otti innolla osaa samoin venäläisyyden vastustamiseen. Sillä oli oma juhlakenttä, sille se rakensi laulu- ja näyttämölävan. Juhlakentän se 1907 myi Terijoen Yhteiskoululle, joka rakensi siihen talon. Viime vuosina on seura ainoastaan nimellisesti ollut olemassa.

Terijoen työväenyhdistys.

Terijoen työväenyhdistys perustettiin 1897. Se on epäilemättä ollut paikkakunnan seuroista elinvoimaisin ja toimeliain. Sillä on oma tilava talo, oivallinen juhlasali ja näyttämö. Toiminnassa

on useampia osastoja, oma teatteri ja kirjasto. Kun sortoaikoina tahdottiin Terijoelle perustaa useita kapakoita, taisteli yhdistys ponnella niitä vastaan. Se on ottanut osaa ponnella kunnalliseen elämään ja eduskuntavaaleissa se on saanut ehdokkaitaan valituksi.

Vapaaehtoinen palokunta.

Vapaaehtoinen palokunta perustettiin 1898. Se on toiminut vaihtelevalla onnella ja menestyksellä. Se ei ole saanut yleisön puolelta niin suurta kannatusta, kuin olisi ollut toivottavaa. Siitä huolimatta se on puutteellisilla voimillaan ja kalustoillaan koettanut täyttää tehtävänsä. Kun Terijoen „loistoaikoina” syksyisin tulipaloja oli miltei joka ilta, oli sen työtaakka suuri. Ilta-mia se on myös järjestänyt ja oli sillä aikoinaan oma huoneusto, näytelmäseura ja torvisoittokunta.

Terijoen sekakuoro

Terijoen sekakuoro perustettiin talvella 1917. Kuoron musiik-kaallinen taso on ollut verrattain korkea ja on se saanut esiintymi-sistään tunnettujen musiikkimiesten kiitoksia, m. m. Terijoen laulu-juhliissa I:n palkinnon. Se on antanut lukuisia yleisiä ja kirkko-konsertteja ja esittänyt laulunsekaisia näytelmiä. Jäsenmäärä on vaihdellut 35—45. „Terijoen taiteenystävien” tultua perustetuksi, on kuoro sulautunut siihen.

Terijoen näyttämö.

Terijoen näyttämö perustettiin 1922. Se toimi menestykselli-sesti, esittäen huomattavia näytelmiä, mutta on sekin sulautunut „Terijoen taiteenystäviin”.

Terijoen taiteenystävät.

Terijoen taiteenystävät perustettiin 1923 taideharrastusten elvyttämiseksi ja vireillä pitämiseksi. Se harrastaa niin musikaalisia kuin draamallisiakin esityksiä ja voidaan sitä täydellä syyllä pitää täkäläisten kulttuuriharrastusten etevämpänä edustajana.

Nuorten kristillinen yhdistys.

Nuorten kristillinen yhdistys perustettiin syksyllä 1924. Sen saama suuri kannatus paikkakunnalla ilmenee siinä, että se toi-

mintansa ensipäivinä saavutti jäsenmäärän 200, tullen paikkakunnan suurimmaksi seuraksi. Seuralla on oma sekakuoro.

Terijoen jouhiorkesteri.

Terijoen jouhiorkesteri perustettiin 1923. Esiintymisillään se on saavuttanut ansaittua suosiota.

Terijoen kansalaisseura.

Terijoen kansalaisseura perustettiin 29 p:nä marraskuuta 1917. Seura perustettiin luomaan koti, johon kansalaiset voisivat kokoontua keskustelemaan kunnallisista ja valtiollisista asioista. Seuralla on oma huoneusto, se on myös viettänyt juhlia. Seuran huoneustossa on sen jäsenillä ollut tilaisuus biljardinpeluuseen. Rahavaroillaan on seura avustanut paikkakunnan hyviä harrastuksia.

Rajaseudun hevostäväinseura.

Seuran, joka perustettiin 1909, tarkoituksena on ollut olla hevosmiesten yhdyssiteenä ja on se talvisin järjestänyt Suomenlahden jäällä kilpa-ajot ja pari hevostäväilyä kesällä.

Terijoen voimistelu- ja urheiluseura.

Seura perustettiin v. 1919. Seura on paikkakunnan huomattavimpia, elinvoimainen ja työteliäs. Vaikka kunnollisen harjoitus-huoneen puute tekee sille haittaa, ovat sen nais-, mies- ja poikaosasto ahkerasti toimineet. Sen juhlat ovat olleet arvokkaita ja monipuolisia. Se on rakennuttanut tyydyttävän urheiluradan ja järjestänyt useita suuria urheilukilpailuja. Niin voimistelun kuin urheilunkin alalla on sen riveissä monta huomattavaa kykyä.

Terijoen kalastajien avustusseura.

Seura perustettiin 1911. Se rakennutti Terijoen rannalle pelastusaseman, jossa oli kaksi pelastusvenettä ja muuta pelastuskalustoa. Pelastusaseman hävitti 1924 syksyllä vallinnut hirmumyrsky. Että seura on tarpeellinen, sen ovat monet tapaukset osoittaneet. Kesäisin järjestää seura soutukilpailuja ja juhlia. Seuran pelastusmaja rakennettiin uudelleen 1925.

Terijoen ampumaseura.

Seura on perustettu 1924 ampumaharrastuksen edistämiseksi. Sen toiminta on vasta alussa.

Terijoen sotilaskotiyhdistys.

Ensimmäinen Terijoen sotilaskotiyhdistys perustettiin 1918 ja toimi se erittäin pontevasti niin kauan kuin sotaväkeä oli Terijoella. Kun Terijoelle rakennettiin kasarmit ja sotaväki siirtyi tänne, katsottiin tarpeelliseksi herättää sotilaskoti uudelleen toimimaan ja perustettiin se syyskuussa 1924. Sen huoneusto sijaitsee kauppias R. Kaasisen talossa.

Kenraali Mannerheimin lastensuojeluliiton Terijoen osasto.

Osasto perustettiin 1924 ja on se alkanut tärkeän toimintansa.

Kirjastot.

Terijoella on neljä kirjastoa: kunnankirjasto, työväenyhdistyksen kirjasto ja nuorisoseuran kirjasto.

Kunnan kirjastoon kuuluu yli 2,000 nidettä.

Toiset kirjastot ovat seurojensa jäseniä varten.

Kirjakaupat.

Terijoen ensimmäinen kirjakauppa oli Armas Jantusen kirjakauppa, joka toimi 1902. Sitä seurasi Erkki A. Elfvengrenin kirjakauppa, joka v. 1914 siirtyi Juho A. Seppäselle, jonka johdolla se on muodostunut Kannaksen suurimmaksi kirjakaupaksi. Terijoelle perusti myös kauppias Suuronen kirjakaupan, harjoittaen sitä muutaman vuoden. Nykyään sen omistaa kauppias R. Kaasinen. Asemalla on rautatienkirjakauppa.

Sanomalehdet.

Terijoella ilmestyi 1909 oma, kaksikertaa viikossa ilmestyvä, sanomalehti „Terijoki”. Lehti oli puolueeton ja kuoli kannatuksen puutteeseen.

V. 1880 levisi Terijoelle 4 kappaletta sanomalehtiä. Nykyisin on Terijoki sanomalehtien parhaita levenemispaikkoja.

Terijokea koskeva kirjallisuus.

Terijokea käsittelevä kirjallisuus on perin niukka. Paitsi Tietosanakirjaa, Suomenmaa-teoksen Viipurin lääniä käsittelevää osaa ja Karjalan kirjaa, joissa on selostus Terijoesta, ei ole monta teosta, joissa olisi kuvauksia Terijoesta. Seuraavat, Mikko Uotisen kirjoittamat, kirjat löytyvät: „Kannaksen koteihin I”, „Uhatut pitäjät”, „Terijoen yhteiskoulu” (juhla-julkaisu); „Terijoen Laulujuhlan opas 1910” ja „Terijoen Laulujuhlan opas 1913” ja „Terijoen Laulujuhlan opas 1923” ja „Punaisen päivän päättyminen Terijoella”.

Kannaksen Osuusliike r. l:n vaiheita kuvaa J. A. Pimiä kirjassa: „Piirteitä Kivennavan Osuuskaupan vaiheista” ja Terijoen vapaaehtoisen palokunnan vaiheita W. Savolainen lehtisessä „Terijoen V. P. K.”

Myöskin joutuvat Terijoen olot osittain esille Viipurin läänin maatalouskomissionin mietinnössä (1909) ja Karjalan Kannaksen komitean mietinnössä: „Karjalan kannaksen kysymys” (1919).

Sanoma- ja aikakauslehdissä on Terijoen oloja useasti kuvailtu.

Terijoki filmissä.

Pari kertaa on Terijokea filmattu. Se tapahtui kun venäläinen huvila-asutus oli loistavimmillaan Toisessa filmissä oli kuvattu rantaelämä kaikessa rehevydessään, toisessa junantulo asemalle j. e. p. Toinen filmi esitti Herzenstein-jutun käsittelyä Terijoella Näitä filmejä esitettiin aikanaan Terijoella.

Terijoki musiikissa.

Harva tietänee, että Terijoki olisi antanut aihetta säveltäjälle johonkin teokseen. Niin on kumminkin tapahtunut. Täällä asui eräs puolalainen säveltäjä, joka sävelsi „Terijoen valssin”. Valssi painettiin Pietarissa.

Terijoki kuvissa.

Ken haluaa saada yleiskuvan Terijoesta, saa sen helposti, kun menee Merikylpylän lukusaliin, siellä on seinille koottu runsas kokoelma Terijokea edustavia kuvia.

Terijoki maalaustaitteessa.

Hyvin useat venäläiset taiteilijat ovat maallanneet Terijoen maisemia, etenkin merta. Suomalaisista taiteilijoista on hyvin harva näitä maisemia ikuistanut.

